

(Ote käsikirjoituksesta Paikannimien Maamme-kirjan sarjan kirjaan)

Ilmari Kosonen 6.9.2020

Ruotsinkielinen Säminge tarkoittaa 'vesj'kansaa'

Tässä tekstissä esitän vanhalle kotipitäjäni nimelle Säminge aivan toisen selityksen kuin kielentutkijat ovat aikaisemmin esittäneet.

Esitän, että nimi on myöhäisrautakautisten eli varhaisen viikinkiajan aikaisten skandinaavikauppiaiden antama nimi hyvin laajan Saimaan vesistöalueen keskiosalle ja tarkoittaa tarkasti analysoituna 'vesj'kansaa.

Selitysyrityksiä jo kohta 50 vuoden aikana

Toimittamassaan kirjassa *Suomalainen paikannimikirja* 2007 Sirkka Paikkala kirjoitti nimestä *Sääminki*:

Sääminki entinen kunta Etelä-Savossa, ruotsiksi Säminge. Perustettu 1510-luvulla ja lakkautettu 1973, jolloin suurin osa siitä liitettiin Savonlinnan kaupunkiin, osa Punkaharjuun. Semingasala (Sääminginsalo) 1364, Sämingh ffierdung (Säämingin neljänneskunta) 1541; Seming soken 1559, Sämingin

Sääminginsalo saattaa tarkoittaa koko Kerimäen saarentoa, jota ympäröivät Haapavesi, Haukivesi, Paasselkä, Puruvesi ja Pihlajavesi.

1597. – On epävarmaa, tarkoittaako Pähkinäsaaren rauhansopimuksen (1323) erikielisissä kopioissa mainittu Samosalo (ven.), Samusaelea (ruots.) ja Samusala (lat.) juuri Sääminginsaloo eli Säämäsaloo. On arveltu, että Sääminginsalo olisi tarkoittanut nykyistä Talvisaloo (Vilkuna 1960) tai sitä laajempaa aluetta, esim. koko Kerimäen saarentoa (Lappalainen 1970). Viljo Nissilä (1976) on yhdistänyt nimen ortodoksiseen miehennimeen Sema ~ Semana

(< venäjän Semen). Alpo Räisänen on kritisoinut käsitystä sekä äänteelliseltä että historialliselta kannalta ja esittänyt, että nimi viittaisi saamelaista tarkoittavaan kansannimitykseen sápmi (→ Sápmi), johon Leppävirran → Saamainen on liitetty (mm. Itkonen, Pirinen). Johtimella -nki olisi korvattu suomessa nimen jälkiosa salo 'suuri, metsäinen saari'. Ks. myös → Saimaa. – SP Grotenfelt, Kustavi 1912: 33; Itkonen, T. I. 1948: 100; Lappalainen, Pekka 1970: 293–308; Nissilä, Viljo 1976b: 276; Pirinen, Kauko 1988: 278, 302–304; Räisänen, Alpo 1995: 535–536; Räisänen, Alpo 2003: 130–131; Vilkuna, Kustaa 1960: 410–413; KA: VA 8652: 1000.

*(Tuossa Jussi Iltasen kirjaan piirtämässä kartassa on hyvin törkeä virhe. **Haukiveden** nimi on sijoitettu Oravin pohjoispuolelle!?! Haukivesi on Oravin eteläpuolella, ulottuen Varkauteen saakka).*

--

Paikkalan kirjoitus on kovin lyhyt. Pähkinäsaaren rauhan asiakirjoissa mainituista nimien muodoista ei osaa venäjäksi kirjoitetun nimen Samosalo osalta esittää, että venäjän kielessä ei ole äännettä/kirjainta -ä-. Ei esitä, että Pähkinäsaaren rauhansopimuksen lisäksi 1364 Semingasala-niminen läänitys annettiin Bjelken ja Växjön piispan Tomaksen läänitykseksi. Ei myöskään kerro, että Olavinlinnan ympäristöön suur-Juvan pitäjistä erotettu Säminge oli tavattoman laaja. Ulottui lännestä Puumalasta aina nykyisen Liperin Kaatamon kylän alueelle.

Noin laajan alueen nimessä ei voi olla Nissilän esittämää henkilönnimeä. Yksittäiset henkilöt eivät aikoinaan omistaneet eivätkä hallinneet laajoja alueita. Metsät, niityt ja peltomaatkin olivat kylien yhteistä nautintaa. Kuten vedet ovat edelleenkin.

Tuo läänitys Semingasala v. 1364 ei voinut olla vain 1500-luvun alkuvuosinaperustetun kirkkopitäjän laajuinen, vaan on ollut paljon laajempi.

Hyvin typerä oli taas kerran Kustaa Vilkuna esityksessään, että niin kovin pieni saari Talvisalo olisi ollut tuo läänitys. Mikään läänitys ei voinut olla niin pieni!?

Kun Sämingen kirkko oli virtaisten vesien varsilla, ei Talvisalo voinut olla Vilkunan esittämä lappalaisten talvikylä, sillä eivät lappalaiset missään olleet niin tyhmiä, että olisivat perustaneet talvikyläänsä virtaisten vesien, heikkojen jäiden keskelle; hukkuakseen jäihin.

Nimi Talvisalo on tullut linnan ja asutuksen perustamisen mukana siitä, että juuri sen pohjoisosaan Hevonpäännimeen tuli idän, pohjoisen ja lännen puolen kylistä kantava talvitie. Siis 'talvitien saari'.

Vanha Suur-Sämingin kirkkopitäjä oli laajimmillaan Täyssinän v. 1596 tehdyn rauhan rajan aikana laajan tasapinta-Saimaan keskiosassa, jolloin sen aluetta olivat lännessä Puumala ja koillisessa nykyisen Liperin Kaatamon kylä. Suurpiirteinen kartta, pohjana Wikipedian Saimaan kartta. Kuvassa kirjoittaja Kaatamon rajakivellä.

Onko saamea tai suomea?

Noissa selitysy yrityksissä on vahva suomalaisintoisen antama perusajatus, että nimen pitää olla joko henkilön nimi tai olla saamen sanastoa.

Kun noissa selitysarveluissa ei ole esitetty perusteltua selitystä nimelle Säminge, niin mikä sitten on todella perusteltu selitys?

Kun suomenkielinen tiedeyhteisö ryhtyi jo 100 vuotta sitten kovasti suomalaisiksi, se ryhtyi samalla ruotsalaisvastaiksi. Vastahyökynä sille, että Freudenthal oli esittänyt ruotsinkieliset paremmaksi roduksi kuin suomenkieliset. Tuo vastahyökky on suomenkielisellä tiedeyhteisöllä ja varsinkin suomenkielen tutkijoilla päällä edelleenkin. Historiantutkijatkin kirjoittavat maasta nimeltään Ruotsi-Suomi, vaikka sellaista maan nimeä ei ole koskaan ollut.

Jos nimi onkin ruotsia?

Ruotsalaisvastaisuus taustana suomenkieliset kielentutkijat ovat jo määrätietoisesti kieltäytyneet 100 vuoden ajan svekobiansa vallassa tutkimasta, onko Suomessa kuitenkin paljon ruotsinkielisiä paikannimiä nykyisen suomenkielen alueella.

Myös Savon alueelta osoitan monia, merkittäviäkin ruotsinkielisiä paikannimiä. Kuten myös osoitan, että valtavan laajan alueen nimi Karjala on sekin ruotsinkielisen maastosanastoa. Eri tarkka selityksensä siitäkin.

Kun vanha Suur-Säminge jos mikä on järviseutua *vesj 'kansan* järvimaata, niin onko senkin nimessä jotain juuri järviin liittyvää? Järviin liittyvää ruotsinkielistä sanastoa?

Onko paikan nimi kuitenkin muualla asuneiden, mutta seudulla liikkuneiden skandinaavikauppiaiden kauppareiteillään antama nimi järviseukselle? Siis *eksönyymi*, kuten termi kuuluu paikannimelle, jonka paikan ulkopuolella asuvat ovat antaneet paikalle, omista sanastoistaan.

Vielä niin, että paikan asukkaat - lappalaiset ja suomenkieliset – eivät sitten millään ymmärtäneet, mitä heidän seutunsa paikannimi oikein tarkoittaa.

Onko esim. Ruotsissa paikannimiä, joissa on tuo Sä- . Sitä kun kielentutkijat eivät ole suomalaisuuskomentonsa alla saaneet tutkia, niin kurittomana, alan ulkopuolisena kielten ja paikannimien tuntijana tutkin tässä.

Ruotsi

Ruotsalainen kielentutkija Stefan Brink esitti v. 1995 kirjoittamassaan ja vielä sitten v. 2004 tarkastamassaan kirjoituksessa sanasta *hem* Ruotsin paikannimissä (<http://www.norna.org/sites/default/files/nonelex/-hemSE.pdf>).

Esitti sanan esiintyvän eniten paikannimissä Ruotsin eteläosassa Uumajan seudulla tarkoittaen merkityksen 'koti' lisäksi 'asutusta', 'taloa' jne. Päätteet *-um* paikannimissä Ruotsissa sisältävät nimissä usein tuon sanan *hem*, muuntuneena.

Esitti samalla: *De vanligaste hem-namnen i Sverige torde vara Säm (<Sæhem).*

Paikannimissä Säm on vanha ruotsinkielisen sanan *sjö* muoto *sä* ja sitten sana *hem* on lyhentynyt pelkäksi äänneeksi / kirjaimeksi *-m*. Tuollainen lyhentyminen paikannimissä ei ole lainkaan harvinaista Ruotsin paikannimissä.

Tarkoittaa siis 'järviasutusta'.

Kun Porvoon edustalla on 12 km pitkä saari **Emsalö** / **Emäsalo**. Eivätkä kielentutkijat yrityksistään huolimatta ole saaneet aikaiseksi selitystä nimelle, mainitsen tässä samalla, että nimen alku *Em-* sisältää tuon sanan *hem*. Jossa nimessä alku *h-* on ruotsinkielisten vanhan kielenkäytön mukaisesti pudonnut pois. Kuten Rietz esitti Dialektlexikonissaan jo v. 1862 -67 Nylandin maakunnan kielenkäytön piirteinä. Jota ruotsinkielisetkään kielentutkijat Suomessa eivät ymmärrä eivätkä osaa selittää tämän nimen osalta.

Kirjassaan *Finlandssvenska bebyggelsenamn* 2001 Lars Huldén kirjoitti hänkin taas nimestä virheellisesti:

Fl. anses vara fi. *äimä* 'syl, grov nål' och avse likhet eller möjligen binamn på person. Ordet är inte ovanligt som fl. i finska ortnamn. Sl. är *sal* 'skogklädd ö'. Granlund 1972:318, Ritva Liisa Pitkänen

Nimi Emsalö tarkoittaa 'asutustalon saari', sillä ruotsin *sal* tarkoittaa 'talo'.

Sämsjön Ruotsissa

Ruotsissa on monia Säm-paikannimiä, kuten jo tuo Brinkin teksti kertoi

Mats Wahlbergin kokoamassa Svenskt Ortnamnslexikon-kirjassa v. 2003 esitetään *Säm*-nimistä vain jo v. 1346 mainittu *Södra Säm* ja v. 1406 asiakirjaan mainittu *Norra Säm*:

Södra Säm sn, Kinds hd, Västergötland. *Sææm* 1346 (av-ser kyrkbyn). – Socknen har fått namnet *Säm* från kyrkbyn. Förleden innehåller fsv. **sæ(r)* 'sjö' och efterleden → *hem* 'boplat; gård'. Den namngivande byn ligger vid en sjö som efter byn kallas *Sämsjön*. Sedan 1886 är socknens officiella namn *Södra Säm*. Tillägget *Södra* särskiljer socknen från → *Norra Säm* i samma landskap.

Norra Säm sn, Gäsene hd, Västergötland. *Sææm* 1406. – Socknen har fått sitt namn från kyrkbyn. Det innehåller fsv. **sæ(r)* 'sjö' och → *hem* 'boplat; gård'. Byn ligger vid *Sämsjön*. Från och med 1886 är socknens officiella namn *Norra Säm*. Namnleden *Norra* skiljer socknen från → *Södra Säm* i samma landskap.

Nuo paikat ovat nyt laajaa Ulricehamn'in kuntaa. Seudulla on järvi *Sämsjön*. Nimessä on näin kaksi kertaa ruotsinkielen 'järveä' tarkoittavaa sanaa, sanat *sä* ja *sjö*. Siis 'järviasutuksenjärvi'.

Järvestä on tietoverkolla paljon aineistoa, esim.:

Hitta till Södra Säm

Södra Säm ligger mycket naturskönt utmed Sämsjöns östra sida ca. 17 km söder om Ulricehamn. Kör vägen mellan Gällstad och Vegby, ta avtagsväg mot Månstad. Informationstavla utmed vägen efter 1,8 km. Prästvägen kan även påbörjas från Gårdö ca. 100 m sö. om kyrkan i Gällstad, vägen mot Toarp.

Informationstavla N 57.651455, E 13.395083

Väg 157
Ulricehamn 18 km

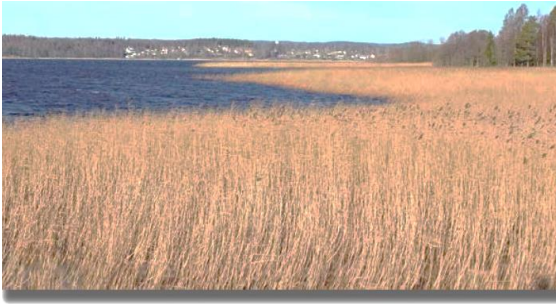
Vegbyortens Hembygdsförening
Wilhelm Josefsson
Tel. 070-54 72 338
e-post: w.josefsson52011@telia.com

För guidade turer kontakta
Gun Ohlsson
Tel. 070-54 60 411

Prästvägen

"Körkevägen" mellan Södra Säm och Gällstad

Gällsatdista Säm-pitäjään eli Södra Sämiin Sämsjön-järven rantaan on vanha Prästvägen eli 'Papintie'

"Sämsjön, ja, det är där vid de stora sjöarna och lövskogarna, där är så vackert!"

Haukisaalis Sämsjön-järvestä

Järven nimi *Sämsjön* kertoo, että tuo *Säm-* voi saada yhdyssanapaikannimissä jatkokseen muuta sanastoa.

Voi näin olla kolmiosaisia paikannimiä.

Nämä Ruotsissa esitetyt selitykset sanan *hem* esiintymisestä ja esim. nimen *Södra Säm* ja järvennimen *Sämsjön* selitykset antavat erittäin ja tarkkaa ja varmaa johtoa siihen, että Savossa nimessä *Säminge* on tuo sama *Säm*; 'järviasutus'.

Norja

Norjassa jo yli sata vuotta sitten Oluf Rygh aloitti valtavan laajaksi – 16-osaiseksi kirjaksi – kootun kirjasarjan *Norske Gaardnavne*. Kirjassa selitetään valtava määrä talojen nimiä. Esitetään samalla vanhaakin skandinaavikielen maasto- ja luontosanastoa. Sellaisia sanoja, joita on Suomessakin paikannimissä. Kielentutkijoille selittämättömiksi jääneissä paikannimissä.

Øvre Eker-kunnan alueelta kirjassa esitetään paikannimi Sem (<http://runeberg.org/ngardnavne/5/0283.html>):

73. **Sem.** Udt. sæmm. — a Sææm DN. IV 520, 1400. 638, 1439. Sæem NRJ. I 28, 1514. Szem NRJ. IV 75, 1528. [Sem NRJ.

IV 331, 1528. JN. 95. 415], Sembs Hovedgaard (da under Kronen) 1661. Semb (Sædeggaard) 1723.

Gaarden ligger ved Vestfosselvei langt fra Fiskumvandet og kan saaledes ikke komme af S æ h e i m r (Søgaarden), saaledes som næsten alle de 34 Gaarde, der nu bærer Navnene Sem, Seim, Siem, Sæm, Søm, Sim: se Thj. VSS. 1891 S. 228 ff., hvor der anføres 3 Gaardnavne, som ikke kan forklares paa angivne Maade, nemlig Sem paa Eker, Sem (udt. sjbm) i Grong (jfr. Bd. XV S. 293) og Siem i Vaage (jfr. Bd. IV, 1 S. 72).

Nimen kirjoitusmuoto *Sææm* kertoo pitkästä ääntämisestä: -ææ-.

Samasta nimestä on muissakin teksteissä selitys <http://www.vestfold-slekt.net/notteroy/bygdebok/sem.html> **Sem:**

Navnet lydde oprindeligt Særheimr, av sær, sjø, og heimr, gaard; betyr altså sjøgaarden. Det blev efterhvert avkortet til Sæim, Sæm, Sem. Skriftformer: 1317 i Sæme, 1378 i Sææm, 1456 Sæmegarda, 1555 Sem, 1593 Semb, en feilagtig skrivemaate som holdt sig helt til vor tid. - Navnet Sem findes ogsaa i Sandeherred, Borre og Sem (her det gamle navn paa Jarlsberg hovedgaard); i disse tre bygdene ligger Sem-gaardene ved vand, og vi maa ogsaa anta at Sem paa Nøtterø engang har gaatt til fjorden.

Semin pitäjän kirkko 1100-luvulta. Seudun Oseberghaugen-kummusta löytyi v. 1904 viikinkipaiva 'Oseberglaiva'

Norjan paikannimien Grunnord-perussanastossa esitetään myös paikannimen *Sem* tausta

<http://www.norskstadnamleksikon.no/grunnord.aspx> :

sjø → *Seim*, → *Sem*) :

Grunnordet finst svært sjeldan som usms. namn; det er no nesten støtt gardsnamn: Sjo (Hord 1 g.) ub. eint., Sæ (Hord, 2 g.) ub. eint. Sjøen (innsjø i Oppl) og Sjue < Sjóvar fleirt. (Vestf, 4 g.). Namna som er laga med sjø har varierende alder, men mange av dei går attende til gno. tid, og ein del kan nok vere 12-1400 år gamle, t.d. Sæ-heimr og Sæ-bær, -býr.

-inge tarkoittaa 'asukkaat', 'kansa'!

Kun nimessä *Säminge* alkuosa on tuo edellä selitetty *Säm-* tarkoittaen 'järviasutusta', niin onko myös nimen *Säminge* loppuosa *-inge* ruotsia?

Se on ruotsin sanastoa. Mats Wahlbergin toimittamassa (ja itse kirjoittamassa) Svenskt Ortnamnslexikoni'issa 2003 hän selittää paikannimien osana olevan osan *-inge* kokosivun kirjoituksessaan. Siitä olennaisia otteita:

-inge Ortnamnen på *-inge*, med växelformen *-unge*, hör till de äldsta bland de svenska bebyggelsenamnstyperna. De synes i huvudsak ha tillkommit under förra hälften av första årtusendet e.Kr. Namntypen är i Sverige utbredd över större delen av Götaland och i Svealand över Närke och de tre Mälarlänskapsen Södermanland, Uppland och Västmanland. Den omfattar vidare Danmark och utbreder sig därtill över ett stort område i nordvästra Tyskland och utefter Nordsjökusten samt sträcker sig också till England. Namntypen är därmed ett tydligt tecken på ett nordvästgermanskt samband under de första århundradena av vår tideräkning. Till det stora sammanhängande

.....
garnas boplatz eller endast haft kollektiv betydelse. Ett namn som → *Äspinge* skulle då kunna återges med 'äspingarnas boplatz' eller 'äspingfolket', varvid i det senare fallet folkbeteckningen efter urgammalt mönster sekundärt överförts på folkets boplatz. I sak spelar den

....

Tuossa mainitaan paikannimi *Äspinge* (Skoonessa) tarkoittaen 'haapametsän asukkaita, kansaa'.

Nimi *Säminge* siis tarkoittaa 'järvien asukkaita, järvikansaa'.

Eli kuten sääminkiläiset itse ovat aina sanoneet ja sanovat edelleen '**Vesj'**kansa'.

Olen itsekin mukana Sääminki-seuran hallinnossa. Katso <https://www.saaminkiseura.fi/> . Seura järjesti vuosien 2019- 2020 aikana Vesj-kansa-hankkeen, jossa kerätään vanhaa perinnetietoa (viisautta) vanhan pitäjän alueelta. Katso <https://www.saaminkiseura.fi/vesj-kansa-hanke/> . Hankkeen logona onkin:

Noin 1200 vuoden takaa

Wahlberg luetteli tuon päätteen *-inge* tulleen ruotsinkielisessä kielimaailmassa käyttöön 1. vuosituhannen jKr. ensimmäisellä puoliskolla.

Tämän ei tarvitse tarkoittaa, että nimi Säminge on otettu käyttöön jo 1500 – 2000 vuotta sitten.

Pidän nimeä niiden skandinaavikauppiaiden antamana nimenä suuren Saimaan keskiosille noin ajalla 800 jKr. Eli viikinkiajalla, jolloin skandinaavit jo jatkuvasti liikkuivat itään ja jolloin esim. Rurik ja hänen veljensä kutsuttiin ruhtinaiksi Venäjälle.

Jo roomalaisella rautakaudella alkoi Pohjoismaissakin laaja kauppa, eri suuntiin. Vaikka itse Rooma romahti, niin kauppa vain jatkui ja jatkui.

Suomenkielisen kielentutkijoiden yhteisö svekofobiansa kourissa

Onko jotain piilotettavaa, hävettävää siinä, että nimi Säminge (ja nimen suomalaistettu muoto Sääminki) onkin ruotsin sanastoa?

Kielentutkijoiden mielestä ei saa esittää selitystä, että nimi on ruotsin sanastoa. Mitä tulee nimestä Sääminki kirjoittaneeseen S. Paikkalaan, niin kirjaansa hän on kirjoittanut itse vain parista paikannimestä esittäen ne ruotsinkielen sanastoja sisältäviksi paikannimiksi.

Mutta emme mahda mitään sille, että skandinaavit liikkuivat kaikkialla Itämeren piirissä ja pitkälti Venäjällekin.

Kauppaketjut olivat skandinaavikauppiaiden hallussa, sillä vanhat lappalaiset eivät olleet kulkevia kauppiaita, eivät varhaiset suomenkielisetkään.

Kun nuo kauppiat olivat antaneet kauppareittiensä etappi- ja markkinapaikoille nimiä kielensä sanastoja käyttäen, nuo nimet menivät sitten myös hallintoherrojen ja piispojen ja pappien käyttöön ja pysyivät vahvasti käytössä.

Kielentutkijoille vain on mahdotonta ymmärtää noiden vanhojen kauppiaiden merkitystä yleensäkin, ei varsinkaan heidän merkitystään paikannimien antajina.

Sääminnginsalo

Geologi Aimo Kejonen esitti jo kymmenkunta vuotta sitten, että Suomen suurimmaksi sisävesien saareksi jo 100 vuoden ajan esitetty Soisalo ei ole oikea saari, kun on kahden koskisen 5,5 metrin putoukset – rajaama maa-alue. Sellainen ei ole saari. Esitti suurimmaksi saareksi Sääminginsalon saaren.

Sääminginsalon saaren kartta Itä-Savo-lehden lehtijutussa 21.4.2019

(<https://ita-savo.fi/uutiset/lahella/fe39d3d2-4389-4bd2-a794-268014677bcf>)

Karttapohjan kartta Suomalaisesta paikannimikirjassa, jossa Haukivesi sijoitettu väärään paikkaan.

On paha ammattitaidon puute Suomen geologian tutkijoiden ja myös maantieteilijöiden tieteellisissä peruskäsitteissä, kun eivät osaa selittää, mitä tarkoittaa sana *saari*. Osoitus heikosta tiedetasosta.

Tiivistelmänä **Vesj'kansa**

Saimaan keskiosien järvialueen maa sai ruotsinkielisen nimen Säminge niiltä skandinaavikauppailta, jotka alkoivat liikkua järvialueella noin 1.200 vuotta sitten.

Kolmiosaisessa nimessä alku Sä- on ruotsin järveä tarkoittavan sanan *sjö* vanha muoto *sæ*, *sä*.

Nimen keskellä oleva -m- on alun perin *hem* eli 'asutus'.

Nimen loppuosa -inge tarkoittaa 'asukkaat, kansa'.

Nimi Säminge tarkoittaa 'järvikansa'.

Kun Säamingin asukkaat itse ovat käyttäneet ja käyttävät edelleenkin nimeä *Vesj'kansa*, niin tuo nimi Säminge on tarkoittanut aivan samaa.

Kun niin kovin ammattitaidottomat kielentutkijat eivät ole osanneet selittää nimeä Säminge eivätkä koskaan jatkossakaan osa selittää, selitin tässä tämän vanhan nimen.

Olen itse syntynyt Säämingissä – sisävesien suurimmalla saarella Sääminginsalossa. Omistanut maita saarella.

Ja olen taas jo kohta 7 vuotta asunut tuolla Sääminginsalon saarella, Enonkosken kirkolla.

Jonka nimen Sääminginsalo - kaikesta Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen vastustuksesta huolimatta - sain sittenkin Maanmittauslaitoksen laatimille Suomen kartoille, sisävesien suurimman saaren nimenä.

Tietolähteitä: Muutama mainittu tekstissä ja kuvien ja karttojen yhteydessä
Kirjoittajalla pitkät luettelot